

Бублік Сабіна Петрівна

здобувач вищої освіти 1-го курсу

Маргулов Артур Худувич

професор кафедри міжнародних відносин,

доктор історичних наук, доцент

*(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)*

ОБРАЗ РАДЯНСЬКОЇ ЖІНКИ В ЗАСОБАХ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Жінки часу СРСР значно відрізнялися від жінок сучасності. Починаючи зі способу життя, зовнішньої краси, домашнього побуту. Сучасні жінки виглядають на 20 років молодше, ніж їх однолітки в СРСР. Сучасна тридцятирічна панночка – це зовсім ще дівчинка, а до нинішніх п'ятдесятилітніх, які дуже стежать за собою, дам на вулиці нерідко звертаються «дівчина». Їх однолітки в СРСР вже мали зігнуті спини, золоті зуби і ходили в хусточках на голові і з візками на коліщатках. Порівнявши це, можна побачити колосальний прогрес.

У поданні любителів СРСР всі радянські жінки виглядали приблизно так, як героїні художника Валерія Барикіна – фігуристи, підтягнуті, модно одягнені, з хорошою шкірою і зубами, завжди усміхнені. Насправді художник Барикін створив цілу серію малюнків, які в іронічній формі копіюють американський стиль «пінап» і обіграють будь-які фривольні ситуації в декораціях радянської епохи. Це саме іронічні малюнки, тому що радянські жінки ніколи так не одягалися і не виглядали (навіть білизни в СРСР не було), а весь їхній зовнішній вигляд і пози скопійовані з американських плакатів середини ХХ століття – їх малювали для підняття настрою солдатам в казармах, тому всі жінки на них мають підкреслено гарний вигляд [1].

Поєднання ролей матері і трудівниці розглядалося в СРСР як стандарт. Жінки, які працюють, не маючи сім'ї та дітей, засуджуються громадськістю. Жінки, які мають дітей і не працюють, засуджуються державою. При цьому сам спосіб життя в СРСР був постійно зорієнтований на жертвовність. «Ваш дом идеален! Вы постоянно что-то стираете, чистите или полируете. Но, увы... Женщина, которая видит в домашней работе единственную цель своей жизни, не заслуживает звания хорошей хозяйки. Остановитесь! Полы и так блестят, как зеркало, в доме ни пилинки. Вспомните же наконец о кино, о книгах!» [4].

У тоталітарній країні працювати повинні всі. І тому документи щодо жінок, які були прийняті в Радянському Союзі, спрямовані саме на таке поєднання жіночих ролей. Хочу наголосити на тому, що законодавчо була затверджена така «професія» як домогосподарка. Люди, які не працювали більше чотирьох місяців на рік, притягувалися до кримінальної відповідальності. Не працювати могли лише домогосподарки, які мають дітей, – незаміжніх і бездітних жінок за дармоїдство притягували до відповідальності. Тобто радянська влада розрізняла тип домогосподарки й тип жінки-нероби, яка просто сидить вдома [2].

Жінки в ті роки працювали на підприємствах нарівні з чоловіками, тим самим реалізовували право на працю. Очевидно і те, що залучення жінок в середину суспільного виробництва обернулося залученням їх в сферу нежіночої праці. Вони працювали будівельниками і залізничними робітниками в місті, водіями машин, водіями трамваїв, вантажівок, машиністами підйомних кранів. Маса жінок виявилася на шкідливих для здоров'я виробництвах: хімічному, металургійному, навіть у «гарячих цехах». Перелік згадуваних «жіночих» професій в журналі «Робітниця» на початку 1940–1953-х рр. вражає своїм «нежіночим» характером.

Навіть існують випадки, коли жінка, яка отримувала диплом, наприклад, інженера та працювала за фахом, будучи прекрасним спеціалістом, змушена покинути роботу і стати домогосподаркою. Радянська жінка повинна вміти лікувати свою сім'ю, для цього навіть у періодичних виданнях була спеціальна рубрика «Кабінет здоров'я», де вона могла знайти такі необхідні поради. Радянська домогосподарка читає педагогічні книжки, щоб правильно виховувати свою дитину. З дитинства вчить свою доньку бути хорошою господинею, привчає її до спорту, танців, мистецтва тощо.

Дружина – завжди гарний друг і підтримка для чоловіка. Для того, щоб на рівні бути з ним, в журналах, окремим додатком під назвою «Хозяюшка», публікували статті про техніку та автомобіль, як поводитися з ним, як автомобіль ремонтувати та інше. Також деяких домогосподарок можна було назвати модними жінками, адже в багатьох номерах журналів є поради, як шити одяг, прикрасити його, як зробити прикраси для нової сукні чи піджака тощо. Радянська жінка – ідеологічно свідомо, вона могла бути і членом партії, і читати всі постанови партії, звернення перших секретарів і т.п. Наприкінці 80-х вона навіть дискутує з політичних тем: для прикладу можна згадати статтю «Логіка перебудови», яка обговорювалася на сторінках журналу «Робітниця».

У роки Великої Вітчизняної війни, як підкреслюють дослідники, жіночність мала три образи: що

чекає і молиться за порятунок синів матері; відданої і вірної дружини; дочки, що захищає свою Батьківщину. Особливу цінність набуває образ матері, з якою стала асоціюватися сама Батьківщина, і властиві їй співчуття, турбота, бажання захистити своїх дітей [3].

Варто зазначити, що тип жінки-домогосподарки не був типом героїні доби, хоча й був широко поширеним суспільним явищем. Пропагування образів «жінка-мати», «жінка-домогосподиня», «жінка-трудівниця» часто не стосувалися однієї і тієї ж особи. «К сожалению, вы неважная хозяйка, не умеете дорожить своим временем» [4]. Жіночі видання приділяють величезну увагу взаєминам у сім'ї, традиціям і звичаям, історії, проблемам моральності та моралі, жіночої кар'єри, проблемам жіночого здоров'я, фінансовим, економічним труднощам сім'ї. Якщо подивитися картинки, реклами і статті в старих жіночих журналах, можна прийти до висновку, що чоловіки, які все це складали, були впевнені, що «запах з туалету» і схуднення чітко обмежують наші інтереси. Ідеальні жінки тих років весь час намагалися скинути зайву вагу або, навпаки, набрати вагу, ночами і днями безперервно думали про якість туалетного паперу і про свої червоні й сухі руки. Як жилося жінкам в ХХ століттях, легко зрозуміти по вирізках з американських газет, в яких є все, що душі завгодно: прилад для створення ямочок, прилад для вимірювання краси, прилад для схуднення-потовстіння, корсети, перша реклама чаю «Ліптон», панталони і т.д.

А ось в обкладинках радянських журналах «Работница і Крестьянка», «Делегатка» зображувалися змучені некрасиві жінки в невдалих позах. Зараз можна задати питання «чому?». Мені здається, що журнали ці були багатотиражними, в той період ще не приведена в порядок «реальність» потрапляла на сторінки, в силу того, що часто перезняти кадри не було грошей і можливостей, потрапляла все на сторінці журналу в сирому вигляді, це такий зовнішній фактор.

Проаналізувавши жіночі журнали 1920-1930-х рр., можна виділити типи жіночої тілесності, які були на сторінках радянських журнал. Артистичні типи – радянських журнали формували певний образ жінок, культивувався в журналах мод. Це тип прекрасної жінки, жінки «дошечки», з короткою стрижкою, витончена, тоненька, зовнішністю як жінка-вамп, яскраві губи, красива пластика. Робітничо-селянський – втомлених, з поганим виглядом жінок з розпатланим волоссям. На обкладинках жінка, яка п'є з відра, лиця її не видно. Це свідчить про певний тип поглядів фотографа, для якого характерне не зауваження цих моментів, тобто фотограф фотографує не жінку, а трудовий процес. Для нього важливішими є статус і важлива подія, як вона виглядає фотографу не цікавить і не хвилює. Вивчаючи ці знімки, робиш висновок, що важливо, а що не дуже, на чому він робить акцент, а що він просто не бачить.

У жінок обличчя часто не видно, волосся або прибране, або коротко стрижене. Таке уявлення жінок і таке виразна різниця 20-30-х рр. зображення говорить про те, що якраз період 20-х рр. був спробою реформувати гендерні відносини і уявлення жінки, і саме тому, тілесність в принципі зникає зі сторінок жіночих журналів, і там їх зображують не як жінок, а як дійсно трудовий матеріал, а ось в 30-х рр., навпаки, повертається традиційний тип гендерних відносин і у жінки повинна бути нетрадиційна приємна зовнішність: гарна стрижка, доглянуте обличчя і т. д.

Отже, інтерпретація журнального дискурсу показує, що радянська жінка – це перш за все публічна жінка в хорошому сенсі цього слова: делегатка, працівниця, розумово розвинена, частий гість у бібліотеках, активний соціальний індивід, звільнений від гноблення і забобонів минулого. Таким чином, влада, через журнальні публікації, прагнула сконструювати культурні норми, дотримання яких встановлювало новий гендерний порядок у межах існуючого політичного режиму.

Список використаної літератури

1. Почему в СССР женщины так быстро старели? <https://maxim-nm.livejournal.com/427442.html>
2. Исторична правда. <http://www.istpravda.com.ua/research/4d3340f6bad25/>
3. Новикова Э.Е. Женщина. Труд. Семья. М.: Профиздат, 1978. С.122.
4. Хорошая ли Вы хозяйка? *Крестьянка*. № 3. 1985 р.